

Øystein Sørensen med ny bok:

– Også NS opptatt av solidaritet

AV HJØRDIS ÅNESTAD TILTNES

OSLO: Solidaritet er ikke et begrep eller en politisk holdning som venstresiden har enrett på. Mange har trodd at jo lenger ut til høyre man kom i mellomkrigstiden, jo mindre solidaritet. Men slik var det ikke. I Nasjonal Samlings (NS) program i 1934 het det blant annet at «solidaritetstanken er tidens skapende idé.»

Heller ikke på andre sentrale områder var avstanden i politisk syn så stor som mange tror eller i ettertid kanskje ønsker at den skulle ha vært. I 1934 vedtok Stortinget mot én stemme en lov om sterilisasjon. I 1942 ble loven noe inn-

skjerpet. Men både før, under og etter okkupasjonen foregikk det blant annet tvungen sterilisasjon av tater og omstreifere i så stort omfang at historikeren Hans Fredrik Dahl på en pressekonferanse mandag karakteriserte det som et folkemord.

Opplysningene om dette framkommer i historikeren Øystein Sørensens bok «Sol-kors og solidaritet» som foreligger på Cappelen i disse dager. Dahl kom med sin karakteristikk på pressekonferansen i forbindelse med lanseringen av boken, og hvor han var med i et sakkyndig panel.

Dahl som selv kommer med første bind av sin store Quis-

ling-biografi førstkommande mandag, understreket at det i den perioden som boken omhandler, fantes både høyre- og venstreautoritær tenkning i Norge. Sikkerhet fra vogge til grav – altså velferdsstaten – har sitt utspring i paternalistisk tenkning. Staten – vår store far – har omsorg for sine barn. Men han vil også ha kontroll, hindre personer med uønskede egenskaper i å formere seg, og sperre inne de brysomme og opposisjonelle. Dahl stilte spørsmålet om Grini var et utslag av høyreautoritær tenkning, eller om det var krigssituasjonen som førte til opprettelse av fangeleiren. Noe svar får vi aldri.

Helsedirektoratet har et omfattende sterilisasjonsarkiv, men det er ikke tilgjengelig for forskere. Av det spredte og usystematiske materialet som foreligger åpent, «har vi visse indikasjoner på at omstreifere, de såkalt tater, var påfallende sterkt representert blant tvangssteriliserte før 1940. Den etniske tilhørigheten inngikk naturligvis ikke i den offisielle begrunnelsen for inngrepene. Men fordømmene mot omstreifere utgjorde en ikke uviktig del av den ideologiske konteksten for tvangssterilisering i 1930-årene,» skriver Sørensen.

Boken gir ellers en grundig innføring i hvordan høyreauto-

ritære aktører og grupper i 1930-årene mente at sosiale og økonomiske problemer skulle løses, og den er et bidrag til et lite kjent kapittel av velferdsstatens forhistorie.

Sørensen framholdt på pressekonferansen at mange har ment at nazisme og fascisme var reaksjonære idéer med tilhengere som var opptatt av hird, runer og vikingskip. Men det var også en annen side som til nå har vært lite påaktet: Interessen for industri og vei-bygging. Dessuten var man opptatt av naturvern. Det gikk langt ut i 1960-årene før det ble bevilget så mye penger til naturvern her i landet som under okkupasjonen.

Stav. Aftenblad 15. 10. 91. D. 16. 10.

100771